

Forfallet på den 400 år gamle Vågå-gården Haugøy betegnes av fagfolk som en **skandale**. Likevel får eieren kun 100.000 kroner til å redde åtte fredede hus fra å råtne.

Forfall, år etter år, på fredet gård

VÅGÅ. Nesten 100 år etter at gården Haugøy i Vågå ble fredet, er forfallet større enn noen gang.

Dagens eier, Odd Kåre Haugøy, arvet Haugøy for fem år siden og synes det er svært trist å se at slektsgården forfaller stadig mer.

– Mitt største ønske er at myndighetene fullfører restaureringsprosessen de startet på 1990-tallet og at noen er villig til å fylle husene på gården med nytt liv og aktiviteter i framtiden, sa Haugøy til Nationen for åtte måneder siden.

Nylig fikk Haugøy brev fra kulturarvenheten i Oppland fylkeskommune med tilsagn om inntil 100.000 kroner i 2012 for å sikre gården.

– Jeg er selvsagt glad for pengene – men med summen jeg har fått i år er det dessverre svært lite restaurering og sikringsarbeid som kan utføres for å stoppe forfallet på anlegget, sier Haugøy.

Bekymret riksantikvar

Kulturhistoriker og arkeolog Sjur Harby betegner forfallet som skjer på gården Haugøy som «noe av det verste han noen gang har sett på et fredet anlegg i Norge».

– Både omfanget og graden av forfall gjør at dette skremmer, sier Harby.

Riksantikvaren er også bekymret over situasjonen på det unikke gårdsanlegget rett ved sentrum i Vågå:

– Haugøy ble fredet på 1920-tallet og representerer store kulturminneverdier. Vi mener det er dypt beklagelig at situasjo-

nen er slik at man ikke kommer videre med istandsettingen, sier fungerende seksjonssjef Hanna Geiran hos Riksantikvaren.

Hun viser til at bygninger på gamle gårder som blir stående tomme, er en stor utfordring.

– Gårdsanleggene er en del av vår kulturarv, og en viktig del av det norske kulturlandskapet. Vi er glade for at dette blir satt på dagsorden, sier Geiran.

Vernes i bruk

Riksantikvaren har, ifølge Geiran, bevilget midler til Haugøy gjennom mange år, og var involvert i restaurering på 1990-tallet.

– Riksantikvaren fordeler en begrenset mengde midler på mange eiere av fredede hus, og mener at disse bevilgningene må økes slik at blant annet gårdsanlegg som Haugøy kan ivaretas. Regjeringens mål om full istandsetting av fredede bygninger innen 2020 krever større bevilgninger enn i dag, sier Geiran.

Hun mener det er viktig at bygninger tas i bruk, og at bruk er det beste vern.

– Det finnes mange gode eksempler på at fredede bygninger tas i bruk med nye funksjoner, også i Gudbrandsdalen. Riksantikvaren verken kan og skal ikke fortelle eier hva han skal gjøre med sine fredede bygninger, men kulturminnevernet ved fylkeskommunen kan være en god støttespiller, sier Geiran.

Kulturvernkonsulent Gry Wiese Hordalsveen opplyser at Oppland fylkeskommune for 2012 har mottatt søknader om tilskudd til fredede bygninger og anlegg for 9,5 millioner kroner, mens årets tildeling fra Riksantikvaren er på 3,3 millioner.

Bærekraftig virksomhet

– Vi har i år til sammen snaut 5 millioner kroner til fordeling, der ferdigstilling av igangsatt arbeid har høyest prioritet. Haugøy får penger til sikring og

Fakta

Fredede bygninger i Norge

• Det er til sammen 5.735 fredede bygninger i Norge.

• Oppland og Telemark har flest fredede bygninger.

• Vågå har landets største tetthet av fredede gårder.

• Haugøy i Vågå ble fredet allerede på 1920-tallet.

Kilde: Riksantikvaren

lukking av bygningene på gården – slik at de ikke påføres ytterligere skader i påvente av videre istandsetting for bruk, sier Hordalsveen.

Hun understreker at det gjennom en årrekke er brukt offentlige midler på Haugøy til istandsetting og sikring.

– Arbeidet er i sin helhet organisert av fylkeskommunen. Det har dessverre ikke vært nok midler til full utbedring av alle bygningene. Dette er beklagelig, men det er gjort det som har vært mulig innenfor gitte økonomiske rammer og en helhetlig vurdering av den fredede bygningsmassen i fylket, sier Hordalsveen.

Harby mener Haugøy-saken er eksempel på dårlig og tilfeldig prosjektstyring uten tanke for ny og framtidig bruk av bygningsmassen på gården.

– Etter skikkelig sikring bør Haugøy bli et case eller laboratorium både for restaurering og for å se på hvilken bruk bygningsmassen skal ha framover. Det har liten hensikt å sette i stand bygningene for at de skal forfalle på nytt, sier han.

LARS KRISTIAN STEEN
redaksjonen@nationen.no

Etterlyser vaktbikkjene: Sjur Harby (t.h.) sammen med eieren Odd Kåre Haugøy på Haugøy-tunet.

FOTO: LARS KRISTIAN STEEN

Krever ny riksantikvar som vil slåss for kulturarven

Kulturhistoriker Sjur Harby mener gårdsanlegget Haugøy er et symptom på en kulturminneforvaltning som ikke lenger fungerer.

– Utfordringene ligger i at tilskuddene på statsbudsjettet må økes kraftig. Dessverre vil ikke dette skje så lenge vi har en så svak riksantikvar som Jørn Holme. Han synes mer opptatt av egenmarkering enn å slåss for den norske kulturarven, påstår kulturhistoriker og arkeolog Sjur Harby.

Han støtter et tjuetall kulturpersonligheter som nylig sendte brev til miljøvernministeren med krav om at riksantikvar Jørn Holme må skiftes ut. I oppropet vises det til både handlingslammelse og manglende vilje til å bruke lovverket.

Harby understreker at kua dør mens gresset gror, og mener en ny stortingsmelding om kulturminnevernet er et rent blindspor – og først og fremst en politisk avledningsmanøver.

– Hvorfor ikke bare følge opp de klare resultatmålene som ble vedtatt av Stortinget i 2005? Det vi ser er en handlingslammelse med katastrofale følger, sier Harby og legger til:

– Bekvem og passiv

– Riksrevisjonens rapport fra 2009 var drepende, men vi ser fortsatt ingen tegn til forandring. Tvert imot. Rivingen av det sjeldne 1800-tallsanlegget Linaegården i Sandefjord viser at Riksantikvaren fortsetter sin bekvemme og passive embetsførelse.

Harby viser til at det er gått åtte måneder siden både sentrale politikere og organisasjonsfolk lovet å følge opp Haugøy-saken.

– Men da medias søkelys på saken forsvant ble det fort stille. Det er også underlig at riksantikvar Jørn Holme nylig kjørte nærmest rett over dørstokken uten å interessere seg for Haugøys sak, sier Harby og legger til:

– Dette står i grell kontrast til

festtalene om kulturarvens betydning som han vanligvis strør om seg med.

Han mener Haugøy-saken viser hvor viktig det er med nett-opp raskere oppfølging, flere befaringer, forutsigbar økonomi for igangsetting og tettere faglig

samarbeid mellom kulturminneforvaltningen og eiere av freda gårdsanlegg.

– Eiere skal ikke overlates til seg selv, slik Haugøy har opplevd, sier han.

Fredet gårdsanlegg

Harby utfordrer også vaktbikkjene i norsk kulturminnevern, og viser til at Norsk Kulturarv har hovedkontor 200 meter nedenfor Haugøy og at Fortidsminneforeningen i mange år eide naboeiendommen, Gardøy.

Han mener frivillige organisasjoner bør benytte Haugøy-saken politisk fordi den så godt illustrerer hva som i dag ikke fungerer i norsk kulturminneforvaltning.

– De frivillige organisasjonene er tuftet på, og lever av, engasjement og kan ikke lukke øynene når realitetene og ubehaget kommer tett innpå. Fortidsminneforeningen har selv en stor eiendomsportefølje og Odd Kåre Haugøy burde være deres nærmeste allierte, sier Harby.

Han understreker samtidig at Haugøy er et fredet gårdsanlegg og at hovedansvaret i denne saken derfor ligger hos offentlige antikvariske myndigheter.

Nasjonen har vært i kontakt med Riksantikvaren som ikke ønsker å kommentere Harbys kritikk.

LARS KRISTIAN STEEN
redaksjonen@nationen.no

BEKLAGER

«Det er dypt beklagelig at situasjonen er slik at istandsettingen av Haugøy ikke kommer videre».

HANNE GEIRAN
FUNGERENDE SEKSJONSSJEF
HOS RIKSANTIKVAREN.